

УДК 327-021.32:327(479.24)

DOI: 10.24144/2078-1431.2024.2(33).186–194

*Сабіна Шейдаєва,
аспірантка Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

РОЛЬ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В ПУБЛІЧНІЙ ДИПЛОМАТІЇ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті висвітлено використання Азербайджаном публічної, освітньої та культурної дипломатії як ключових компонентів його міжнародної стратегії. Актуальність статті визначається зростаючою роллю культурної та освітньої дипломатії в глобалізованому світі, де країни активно конкурують за вплив та імідж. У контексті сучасних міжнародних викликів, таких, як політичні конфлікти та економічні кризи, Азербайджан прагне використовувати ці інструменти для зміцнення своїх позицій на світовій арені. Наголошено, як публічна дипломатія може сприяти формуванню позитивного сприйняття країни та розвитку стратегічних альянсів. Обґрунтовано необхідність адаптації зовнішньої політики до глобальних тенденцій, що робить дослідження важливим для науковців і практиків у сфері міжнародних відносин, зокрема й українських.

Ключові слова: *публічна дипломатія, культурна дипломатія, Азербайджанська Республіка, міжнародні відносини, «м'яка сила», діаспора.*

This article examines Azerbaijan's use public, educational, and cultural diplomacy as pivotal components of its international strategy. The article's relevance stems from the escalating role of cultural and educational diplomacy in a globalized world where nations are vigorously competing for influence and image. In the context of contemporary international challenges such as political conflicts and economic crises, Azerbaijan seeks to leverage these instruments to solidify its position on the world stage. The article underscores how public diplomacy can contribute to shaping a positive country image and fostering strategic alliances. Moreover, the relevance is substantiated by the necessity of adapting foreign policy to evolving global trends, rendering this research essential for scholars and practitioners in the field of international relations.

Keywords: *public diplomacy, cultural diplomacy, Republic of Azerbaijan, international relations, soft power, diaspora.*

Після розпаду Радянського Союзу держави Південного Кавказу і Центральної Азії, що виникли, були змушені вибудувувати свою державність у нових умовах. Їхній зовнішньополітичний курс формувався часто спонтанно, хаотично, базувався на екстремальних умовах та поглядах, які передбачають властиві для Сходу лідероцентризм та «відкат» до традиційних цінностей. Багато в чому структура політичного процесу складалася на основі посилення релігійної складової, націоналізму, архаїзації

політичної свідомості при формальному копіюванні західних форм із підлаштуванням їх під власну специфіку. Винятком не став і Азербайджан, який продовжує вибудовувати свій зовнішньополітичний курс, що формується навколо президента, з обґрунтуванням «багатовекторності», ідеологем «неприєднання» та «азербайджанства».

У більшості східних країн світу особливу роль у становленні внутрішньо- та зовнішньополітичного курсу відіграє глава держави, який стає не просто управлінцем, а «лідером нації». Пов'язано це з тим, що він закріплює себе в історії країни як особистість, яка є найвпливовішою у розгалуженій системі міждержавних та міжнародних зв'язків. Одним з таких лідерів став чинний президент Азербайджанської Республіки Ільхам Алієв. Останнім часом азербайджанська дипломатія досягла певних успіхів, в основному завдяки застосуванню політики «м'якої сили» та використанні можливостей азербайджанської діаспори, розпорошеної по всьому світу. Саме ці аспекти й обумовлюють актуальність теми статті.

Основні напрями зовнішньої політики Азербайджану становили предмет наукової зацікавленості українських вчених, зокрема Б.О. Парохонського [6]. Двосторонні відносини України та Азербайджану стали об'єктом дослідження українських науковців — П.М. Тригуба [9]. Л.М. Якименко [11].

Відомими дослідниками основних векторів зовнішньої політики Азербайджану, зокрема використання основ народної дипломатії, стали Ш. Гаджієв [4] та А. Валієв [13]. У праці американського науковця М. Дормана приділено певну увагу саме українсько-азербайджанському питанню, прогнозуючи, що Україна і Азербайджан стануть сильними стратегічними партнерами, і їх політика буде співзвучною [12].

В умовах трансформації системи міжнародних відносин та розвитку держав пострадянського простору в нових умовах доцільно виявити основи зовнішньополітичного курсу Азербайджана з точки зору використання народної дипломатії.

Більшість інтелектуальних і фізичних зусиль зовнішньополітичного відомства Азербайджану, безперечно, займають пошуки шляхів врегулювання вірмено-азербайджанського конфлікту. Вірмено-азербайджанський збройний конфлікт, так само, як і ряд інших кровопролитних воєн, що вибухнули на території деяких республік колишніх Радянського Союзу та Югославії, наочно продемонстрував, які руйнівні наслідки може спричинити слабкість дипломатичних зусиль та непослідовність рішень міжнародних організацій.

Азербайджан у своєму розвитку орієнтується на незмінні цінності світової цивілізації: демократію, свободу особистості та верховенство закону. Звідси виходить і концепція зовнішньої політики, спрямованої на побудову рівноправних та взаємовигідних відносин з усіма державами та забезпечення активної участі Азербайджану у багатосторонній дипломатії. Головні характеристики цієї політики — відкритість, чи, як нині часто кажуть, «транспарентність», прагнення добросусідства і партнерство, відмова від стереотипів минулого.

Стрижнем сучасних підходів азербайджанської дипломатії, що пролизує всі галузі міжнародної діяльності, є ключова теза про необхідність застосування винятково мирних засобів у міжнародних відносинах, пошуку компромісів у критичних ситуаціях та підтримки міжнародних миротворчих зусиль. Однак, проголошуючи миролюбність у політиці, дипломати повинні враховувати той факт, що Азербайджан перебуває у стані нав'язаної йому війни.

Тому фактор «жорсткості» на етапі повернення ситуації до вихідного, довоєнного стану (статус-кво анте беллум) є одним із елементів азербайджанської політики. Але лише одним із елементів. Основні ж зусилля дипломатії скеровуються на створення спільно з учасниками переговорного процесу механізмів, які забезпечують контроль за виконанням рішення про припинення військових дій та повне виведення окупаційних сил з азербайджанських територій, на вироблення умов повернення біженців у місця постійного проживання та системи взаємних гарантій безпеки громадян, програми термінових заходів щодо ліквідації наслідків агресії. І, звичайно, у процесі врегулювання важко переоцінити роль та можливості впливу на перебіг подій держави, що має свої інтереси в регіоні та історично пов'язаної з ним.

Аналізуючи сфери застосування «м'якої сили» у зовнішній політиці Азербайджану, слід визначити основний напрям цієї політики — тюркомовні країни.

На особливу увагу заслуговує розвиток двосторонніх і міжрегіональних відносин республік з Республікою Азербайджан як головним «провідником» Туреччини щодо поширення пантюркістських ідей.

Звісно ж, що в рамках свого зовнішньополітичного курсу Азербайджан намагається проводити багатовекторну політику та балансувати між різними регіональними та світовими гравцями. Збалансованість і прагматизм [6] є наріжними каменями у зовнішній політиці республіки. Значною є спроба домінування на Південному Кавказі [11], в першу чергу за рахунок використання взаємодії з Туреччиною, а також нормальних відносин з Москвою. На особливу увагу заслуговує і зміцнення північноатлантичного вектору у зовнішньополітичному курсі Баку. У заявах та статтях правлячої еліти поступово посилюється орієнтація на Захід, що пов'язано з низкою внутрішніх та зовнішніх факторів. Слід звернути увагу на посилення взаємодії банківських, державних та приватних структур із США та ЄС. Наприклад, підписання угоди про партнерство між ЦБ Азербайджану та Банком Rotchild & Cie. Слід також виділити співробітництво Азербайджану та Туреччини у різних сферах. Турецька Республіка була першою, хто визнав незалежність Азербайджанської Республіки. Сьогодні співпраця між країнами відбувається в культурній, політичній, економічній сферах. Важливо відзначити, що нині Азербайджан є однією з п'яти держав пострадянського простору, який найбільше піддавався та зазнає впливу Турецької Республіки [8]. Для неї Азербайджан є «опорною точкою» на території СНД, оскільки протягом історії саме з цією країною у Туреччини склався міцний діа-

лог з ряду політичних і стратегічних питань (нагірно-карабаський конфлікт тощо).

Зокрема, спостерігається посилення турецького впливу на зовнішньополітичний курс Азербайджану, що пов'язано з активною політикою Анкари, пов'язаної з використанням «м'якої сили» щодо своїх партнерів з «тюркського світу» [7], в рамках доктрин «неопантюркізму» [7] і «неоосманізму» [4]. На особливу увагу в цьому контексті заслуговують інфраструктурні коридори по лінії Азербайджан — Туреччина через Грузію.

Щодо впливу Туреччини, то багато в чому остання намагається впливати на формування освіти та науки в усіх тюркських державах, включаючи Азербайджан, що згодом може призвести до формування підконтрольного Анкарі лобі. Результатом такої тісної співпраці стала підтримка Азербайджаном ідеї про необхідність інтеграції тюркських держав і, у зв'язку з цим, створення «організацій-посередників» щодо поширення турецької «м'якої сили». Головною метою створюваних організацій було посилення позицій республіки на території «тюркського світу». У рамках концепції пантюркізму простежується об'єднання тюркських народів однією туркоцентричною ідеологією та створення таких інтеграційних проєктів, як ТІКА та ТЮРКСОЙ.

У рамках турецького впливу на формування освіти та науки в Азербайджані Рада з науково-технічних досліджень Туреччини планує здійснити низку проєктів в Азербайджанській Республіці. На початковому етапі Національний інститут метрології при TÜBİTAK планує створити у 2020–2022 роках 27 лабораторій в Азербайджанському інституті метрології. «TÜBİTAK зацікавлений у розширенні діяльності в Азербайджані та інших тюркомовних державах» [10].

Однак стратегічно важливою з точки зору поширення турецького впливу є ступінь залучення тюркомовних народів Росії до цього процесу. Найбільш активними з цього погляду є Татарстан та Башкирія. Варто зазначити, що саме ці два суб'єкти Російської Федерації мають офіційний статус спостерігача у вищезгаданій організації ТЮРКСОЙ.

Розвиток взаємодії з тюркомовними країнами не є єдиним вектором народної дипломатії Азербайджану. Країна зацікавлена у формуванні позитивного іміджу у всьому світі.

Цій амбітній політиці сприяє становлення дипломатичної освіти в республіці, формування інфраструктури народної дипломатії. Основним навчальним закладом, який здійснює підготовку дипломатів усередині країни, є Азербайджанська дипломатична академія. У нинішньому статусі як Університет АДА вона створена у 2014 р. шляхом приєднання до організованої у 2006 р. Дипломатичної академії Азербайджанського університету інформаційних технологій. У ній діють чотири «школи» (міжнародних відносин, бізнесу, освіти, інформаційних технологій) та навчається близько 2500 студентів, професорсько-викладацький склад представляє 46 країн світу. Цей молодий ЗВО, що динамічно розвивається, очолює відомий фізик, азербайджанський дипломат Хафіз Мір-Джалал огли Пашаєв.

Університет АДА знаходиться на стадії активного розвитку, розширює партнерську мережу, працює над покращенням якісних показників професорсько-викладацького та студентського складу.

6 лютого 2019 р. президент Азербайджану підписав указ про створення Центру аналізу міжнародних відносин, який покликаний аналізувати регіональні та світові процеси, проводити «фундаментальні дослідження, пов'язані з різними аспектами вірмено-азербайджанського нагірно-карабаського конфлікту», має не лише досліджувати процеси, а й «доводити... позицію країни з цих питань» до світової спільноти.

Існує спеціалізований науковий журнал «IRS Спадщина», який 16 мовами роз'яснює зовнішньополітичні позиції Азербайджану [8].

Активно діє Фонд Гейдара Алієва, який очолює Мехрібан Алієва — дружина президента Азербайджану, перший віцепрезидент, президент Фонду культури Азербайджану, посол доброї волі ЮНЕСКО та ІСЕСКО. Як зазначається на офіційному сайті організації, вона активно діє за кордоном, реалізує проекти, у т. ч. у галузі освіти, культури, науки. Фонд проводить спектр заходів з метою популяризації Азербайджану.

Для інформаційного супроводу зовнішньополітичного курсу діє Азербайджанське державне інформаційне агентство АЗЕРТАДЖ (AZTRTAC). Функціонують також інші інформаційно-аналітичні портали, рекламно-інформаційні проекти, одним з яких є Азербайджан-тревел, що популяризує подорожі до республіки.

Протягом кількох років було пройдено шлях від Контракту століття до економіки, що динамічно розвивається, а результатом послужило підписання остаточного інвестиційного рішення по 2-му етапу проекту «Шахденіз». Однак це неможливо було б здійснити лише завдяки власним енергетичним запасам. Цьому передувала наполеглива робота насамперед зі створення довірчих відносин на міждержавному рівні. І сьогодні Азербайджан зарекомендував себе надійним енергетичним партнером, із яким хочуть працювати у світі.

Основою публічної дипломатії Азербайджану є базові цілі політики держави:

- збалансована зовнішня позиція Азербайджану, яка дозволяє зберігати нейтралітет та проводити незалежну політику в регіоні, незважаючи на те, що країна оточена такими впливовими сусідами, як Іран, Росія та Туреччина;
- Азербайджан є світською країною, більшість громадян якої становлять мусульмани, і плюс до всього країна перебуває у добрих партнерських відносинах з Ізраїлем;
- Азербайджан підтримує культуру та спорт, розумно фінансує реставрацію Лувра та Страсбурзького собору, вкладаючи гроші в ефектне проведення Євробачення та перших Європейських ігор;
- Азербайджан має впливових друзів, які йому допомагають.

Серед перелічених вище факторів унікальним за своєю природою є другий пункт. Так, за даними звіту «Мусульмани світу: релігія, політика і суспільство», підготовленого американським соціологічним центром Pew

Research Center, в Азербайджані практично відсутні проблеми між сунітами та шіїтами (всього 1%, найнижчий показник у світі) [7].

Більше того, якщо слідувати методології Test News, нового освітнього та документального інтернет-каналу, що належить компанії Discovery, де у спеціальному випуску «Кращі мусульманські країни з прав жінок» аналізуються держави на основі згаданого звіту, то порівняльний аналіз показує: Азербайджан займає в середньому 6-е місце у світі за фактором кращого життя для жінок [1]. У пересічного громадянина Республіки цей факт навряд чи викличе подив, оскільки ще 1918 року Азербайджан став першою демократією на Сході, де жінка набула права голосу раніше, ніж на Заході. І тим більше не дивує, що в центрі столиці на символі Азербайджану — Вежах Вогнів — майорить прапор Ізраїлю. Це ще раз підтверджує найвищий рівень толерантності та мультикультуралізму в країні.

Другою складовою цього феномену є рівень грамотності нації. Так, за даними статистики ЮНІСЕФ, грамотність в Азербайджані забезпечена майже на 100% рівні [14]. Таким чином, Азербайджан є найписьменнішою країною серед держав із мусульманською більшістю населення. За словами президента, освіта є одним із основних пріоритетів Азербайджану [187]. Лише у рамках Державної програми з освіти азербайджанської молоді у зарубіжних країнах на 2007–2015 роки право на освіту за кордоном здобули 1825 осіб [4].

Політика «конвертації нафтового капіталу в людський» вже сьогодні дає свої результати. Про це пише Джеральд Роббінс, старший науковий співробітник відділу Туреччини, Кавказу та Центральної Азії при американському Інституті вивчення проблем зовнішньої політики (Foreign Policy Research Institute). «Ми спостерігаємо відчутні зміни у підході Азербайджану до лобювання своїх інтересів, — вважає Дж. Роббінс. Ключовими процесами в Баку тепер управляє нове покоління, що освоїло західну методологію маркетингу та просування ідей» [14].

Не варто забувати і про концепцію розвитку країни «Азербайджан 2020: погляд у майбутнє», ключовим завданням якої є зміцнення державної незалежності, підвищення авторитету країни на міжнародній арені та перетворення її на одну з найрозвиненіших та конкурентоспроможних» [6]. Адже не дарма Азербайджан у 2011 році був вперше обраний непостійним членом Ради Безпеки ООН, і тоді за нього проголосували 155 країн (за 129 необхідних) із 193 членів цієї організації. Це було колосальним досягненням уряду Республіки та історичним моментом для всього Азербайджану. З того часу Азербайджан невинно продовжує свою політику «м'якої сили», завойовуючи серця та уми в усьому світі.

Перевагами азербайджанської публічної дипломатії, що відповідає специфіці політичної системи республіки, є:

- 1) великий ресурсний фонд;
- 2) можливість проведення спільних акцій з Туреччиною, що активно використовується в контексті поширення літератури та інформаційного супроводу державної політики за кордоном;

3) існування конкретних інститутів, котрі займаються громадською дипломатією, хоч і без певної специфіки діяльності. Одним із таких інститутів є Фонд ім. Гейдара Алієва, який фінансує різні заходи, спрямовані на створення позитивного іміджу влади Азербайджану всередині країни та за кордоном;

4) використання потенціалу азербайджанської діаспори.

Крім державних структур, що займаються культурою, наукою і освітою, а також міжкультурними зв'язками, велику роль у цій діяльності відіграють недержавні організації, зокрема Фонд Гейдара Алієва і Фонд друзів Азербайджану. Створений в 1995 році за ініціативою першої леді Азербайджану Мехрібан Аріф кизи Алієвої, Фонд видає міжнародний журнал «Азербайджан» задля розповсюдження за кордоном інформації про азербайджанську історію, науку, культуру, мистецтво, літературу, кінематографію, музику тощо. Журнал видається російською, англійською, французькою, німецькою, італійською та іншими мовами.

Якщо оцінити досягнення Азербайджану, стає очевидним, що ця країна успішно реалізує політику «м'якої сили».

Звичайно, оцінити ефективність використання «м'якої сили» досить складно. Однак, ґрунтуючись на звіті «East West Global Index 200» (який, на жаль, останній раз оновлювався у 2011 році і ранжує 200 країн та територій на підставі моніторингу ЗМІ), Азербайджан у цій сфері посідає 51-е місце, обійшовши навіть США (52-е), не кажучи вже про Росію (140-е), Вірменію (148-е), Грузію (151-е) та Іран (194-е місце) [12]. Цей показник начисто демонструє, як Азербайджан за короткий період від проголошення незалежності не лише не втратив своєї геополітичної та гео економічної значущості, а й сам став суб'єктом «м'якої сили».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азер Худієв, Надзвичайний і Повноважний Посол Азербайджану: «Ми готові забезпечити енергетичну безпеку Україні». Укрінформ. 2018. 25 січня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2388796-azer-hudiev-nadzvichajnij-i-povnovaznij-posol-azerbajdzanu.html>
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». Київ : НІСД, 2014. 148 с.
3. Виктор Ющенко: «Карабахская проблема может быть решена только в рамках территориальной целостности Азербайджана» // Day.Az. 2007. 15 июня. URL: <http://www.day.az/news/politics/83062.html>
4. Гаджиев Ш. На основе далекоюсяжних і глибоких інтересів. Україна — Азербайджан: три напрями економічного співробітництва // Політика і час. Київ, 1998. № 6. С. 10–14.
5. Олександр Міщенко: «Співпраця України і Азербайджану ґрунтується на столітній дружбі і взаємоповазі» / Міністерство закордонних справ України.

2018. 4 червня. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/interviews-and-articles/6215-oleksandr-mishhenko-spivprasya-ukrajini-i-azerbajdzhanu-runtujetyasya-na-stolitnij-druzhibi-i-vzajemopovazi>
6. Парахонський Б.О. Стратегічні інтереси України в країнах Чорноморського регіону та національна безпека. Київ : Академія, 2014. 134 с.
  7. Порошенко та Алієв: невизнання анексії Нагірного Карабаху та Криму // Крим. Реалії. 2016. 15 липня. URL: <https://ua.krymr.com/a/27858878.html>
  8. Посольство України в Азербайджанській Республіці: офіційний сайт. URL: <https://azerbaijan.mfa.gov.ua/ua>
  9. Тригуб П.М. Українсько-азербайджанські відносини: тенденції розвитку // Електронний журнал «Scientific world». 2013. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer32/414.pdf>
  10. У Києві відкрили Торговий дім Азербайджану. Посольство Азербайджанської Республіки в Україні. 2018. 22 червня. URL: <http://kiev.mfa.gov.az/news/49/3102>
  11. Якименко Л.М. Українсько-азербайджанські відносини в контексті євроінтеграційних устремлінь обох держав // Гілея: науковий вісник. 2013. № 78. С. 106–109.
  12. Dorman M. The future of transatlantic relations: perception, policy and practice. Stanford, USA: Stanford University Press, 2010. 202 p.
  13. Valiyev A. Azerbaijan's Balancing Act in the Ukraine Crisis / PONARS Eurasia Policy Memo. № 352. 2014. URL: <http://www.ponarseurasia.org/memo/azerbajjans-balancing-act-ukraine-crisis>

REFERENCES

1. Azer Khudiyev, Nadzvychaynyy i Povnovazhnyy Posol Azerbaydzhanu (2018). My hotovi zabezpechyty enerhetychnu bezpeku *Ukrayini* [We are ready to ensure energy security for Ukraine]. Ukrinform. Retrived from <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2388796-azer-hudiev-nadzvicajnij-i-povnovaznij-posol-azerbajdzhanu.html> [in Ukrainian].
2. Analitychna dopovid' Natsional'noho instytutu stratehichnykh doslidzhen' do pozacherhovoho Poslannya Prezydenta Ukrayiny do Verkhovnoyi Rady Ukrayiny «Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshe Ukrayiny u sferi natsional'noyi bezpeky» [Analytical report of the National Institute of Strategic Studies to the extraordinary Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in the sphere of national security"]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
3. Viktor Yushchenko (2007). «Karabakhskaya problema mozhет byt' reshena tol'ko v ramkakh territorial'noy tselostnosti Azerbaydzhana» [«The Karabakh problem can be resolved only within the framework of the territorial integrity of Azerbaijan»]. Retrived from <http://www.day.az/news/politics/83062.html> [in Russian].
4. Hadzhyev SH. (1998). Na osnovi dalekosyazhnykh i hlybokykh interesiv. Ukrayina — Azerbaydzhan: try napryamy ekonomichnoho spivrobitnytstva [On the basis of far-reaching and deep interests. Ukraine — Azerbaijan: three directions of economic cooperation]. Polityka i chas. Kyiv. No. 6. P.10–14 [in Ukrainian].
5. Oleksandr Mishchenko (2018). «Spivpratsya Ukrayiny i Azerbaydzhanu gruntuyet'sya na stolitnij druzhbi i vzajemopovazi» [«Cooperation between Ukraine

and Azerbaijan is based on century-old friendship and mutual respect»]. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrayiny — Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Retrived from <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/interviews-and-articles/6215-oleksandr-mishhenko-spivpracya-ukrajini-i-azerbajdzhanu-runtujetyysya-na-stolitnij-druzhbi-i-vzajemopovazi> [in Ukrainian].

6. Parakhons'kyi B.O. (2014). Stratehichni interesy Ukrayiny v krayinakh Chornomors'koho rehionu ta natsional'na bezpeka [Strategic interests of Ukraine in the countries of the Black Sea region and national security]. Kyiv: Academy [in Ukrainian].
7. Poroshenko ta Aliyev: nevyznannya aneksiyi Nahirnoho Karabakhu ta Krymu [Poroshenko and Aliyev: non-recognition of the annexation of Nagorno-Karabakh and Crimea]. Retrived from <https://ua.krymr.com/a/27858878.html> [in Ukrainian].
8. Posol'stvo Ukrayiny v Azerbaydzhans'kiy Respublitsi [Embassy of Ukraine in the Republic of Azerbaijan]. Retrived from <https://azerbaijan.mfa.gov.ua/ua> [in Ukrainian].
9. Tryhub P.M. (2013). Ukrayins'ko-azerbaydzhans'ki vidnosyny: tendentsiyi rozvytku [Ukrainian-Azerbaijani relations: development trends]. *Scientific world*. Retrived from <https://www.sworld.com.ua/konfer32/414.pdf> [in Ukrainian].
10. U Kyievi vidkryly Torhovyy dim Azerbaydzhanu [The Trade House of Azerbaijan was opened in Kyiv]. Posol'stvo Azerbaydzhans'koyi Respubliky v Ukrayini — Embassy of the Republic of Azerbaijan in Ukraine. Retrived from <http://kiev.mfa.gov.az/news/49/3102> [in Ukrainian].
11. Yakymenko L.M. (2013). Ukrayins'ko-azerbaydzhans'ki vidnosyny v konteksti yevrointehratsiynykh ustremlyn' obokh derzhav [Ukrainian-Azerbaijani relations in the context of European integration aspirations of both states]. Gilea: Scientific Bulletin. No. 78. P. 106–109 [in Ukrainian].
12. Dorman M. The future of transatlantic relations: perception, policy and practice. Stanford, USA: Stanford University Press, 2010. 202 p. [in English].
13. Valiyev A. Azerbaijan's Balancing Act in the Ukraine Crisis / PONARS Eurasia Policy Memo. № 352. 2014. Retrived from <http://www.ponarseurasia.org/memo/azerbaijans-balancing-act-ukraine-crisis> [in English].